

Організація академічної мобільності студентів закладів вищої освіти в КНР

Наталія Пазюра¹

Опубліковано	Секція	УДК
11.06.2024	Освіта/Педагогіка	378.141:331

DOI: : <https://doi.org/10.5281/zenodo.11561521>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. У статті розглянуто питання організації академічної мобільності студентів закладів вищої освіти у КНР. У розвідці досліджено державну політику в галузі інтернаціоналізації вищої освіти країн Східної Азії. Метою статті є аналіз сучасних підходів до забезпечення академічної мобільності студентів в КНР в умовах пост пандемічного часу з урахуванням появи і запровадження нових форм дистанційної освіти. Виявлено різні типи програм академічної мобільності, увагу було приділено вивченню мотивації студентів прийняти участь у програмах академічної мобільності, із використанням теорій «тягни-штовхай», людського капіталу, культурного капіталу, теорію міжнародної міграції тощо. Проаналізовано вплив пандемії на академічну мобільність та готовність країн запропонувати шляхи вирішення проблем, що виникли в цьому контексті. Високий рівень координації дій щодо організації академічної мобільності Виявлено основний чинник збільшення іноземних студентів у китайських закладах освіти та отримання КНР статусу одного з головних провайдерів послуг на світовому освітньому ринку.

Ключові слова: інтернаціоналізація вищої освіти, академічна мобільність, пандемія, заклади вищої освіти, форми та методи навчання, дистанційні програми, іноземні студенти, мотивація.

Organization of students' academic mobility in Chinese higher education institutions

Abstract. The article deals with the issue of organization of higher education students' academic mobility in the People's Republic of China. The research examines the state policy in the field of internationalization of higher education in East Asian countries. The purpose of the article to analyze modern approaches to the organization of academic mobility of Chinese students in the post pandemic time in accordance with appearance of new forms of distance education. Different types of academic mobility programs have been identified, the most attractive countries for students, and the most active providers of foreign students.

Attention was paid to studying the motivation of students to participate in academic mobility programs, using the theories of "push-pull", human capital, cultural capital, the theory

¹ доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри авіаційної англійської мови Національного авіаційного університету ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1234-7610>

of international migration, etc. The impact of the pandemic on academic mobility and the readiness of countries to solve the problems that have arisen in this context have been proposed. The high level of coordination of actions regarding the organization of academic mobility explains the reason for the increase of students from foreign countries in Chinese educational institutions and the PRC status as one of the main providers of services in the educational market.

Keywords: internationalization of higher education; academic mobility; pandemic; institutions of higher education; forms and methods of education; remote programs; foreign students; motivation.

Вступ

Розвиток системи вищої освіти у різних країнах світу відбувається у напрямках уніфікації, стандартизації, інтернаціоналізації вищої освіти та академічної мобільності її здобувачів. Інтернаціоналізація передбачає забезпечення індивідуальної мобільності, мобільність курикулумів, інституційного партнерства, формування стратегічних освітніх альянсів. Приймаючи до уваги переваги інтернаціоналізації вищої освіти, як-то: підвищення її доступності, універсалізація знань, запровадження міжнародних стандартів якості, інноваційність вищої освіти, поширення міжнародного співробітництва, азійські країни поступово перетворились на активних провайдерів освітніх послуг, запропонували свої вигідні пропозиції на цьому освітньому ринку.

Іntenсивність заходів щодо інтернаціоналізації вищої освіти в азійському регіоні залежить від освітньої політики країни. Державна політика в галузі інтернаціоналізації вищої освіти країн Східної Азії означає покращення міжнародної репутації університетів (входження у світові рейтинги найкращих закладів), посилення їхнього освітнього та наукового потенціалів, збільшення кількості студентів за рахунок диверсифікації країн-постачальників, поліпшення академічної якості, накопичення фінансів. Китай наразі є однією з найбільших країн світу, з якої виїжджають студенти до закладів вищої освіти в інші країни і, водночас, він є найбільшою країною в Азії, яка приймає іноземних студентів. Після пандемії Covid-19, КНР вирішив вжити заходів для запобігання негативного впливу від будь яких подій на академічну мобільність студентів [5, 24].

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Науковці з різних країн вивчали концептуальні засади, сутність, мотивацію та значущість академічної мобільності для студентів. Відповідно до досліджень Дж. Найт [4] інтернаціоналізація має дві основні форми «внутрішню» та «зовнішню». Зовнішня мобільність передбачає пересування студентів, проектів, знань, ідей, послуг закордон, включаючи як очні так і віртуальне переміщення.

Важливо, що академічні установи в світі розширили концептуальні підходи до визначення академічної мобільності. Так, Рада вищої освіти Англії Higher Education Funding Council for England (HEFCE) у 2004 р. визначає міжнародну академічну мобільність як «будь яку форму академічної мобільності в межах студентських програм навчання вищої освіти» [3, 11].

Крім того, Дж. Найт описала різні програми забезпечення академічної мобільності: довгострокові програми навчання у зарубіжних країнах, короткострокові програми навчання у зарубіжних закладах освіти як частина навчальних програм у домашніх ЗВО, дві та більше програм міжнародного співробітництва між закладами освіти або провайдерами, програми проведення теоретичних та практичних досліджень в зарубіжній країні, навчання в інтернатурі та практична підготовка, навчальні тури, семінари тощо. Науково-технічний прогрес запропонував нові віртуальні форми академічної мобільності студентів [4]. А. Веллс розширив поняття академічної мобільності. Він висунув ідею, що академічна мобільність може бути віртуальною

(дистанційному та комп'ютерному форматі) або фізичною (географічна) [12]. Вона може бути інтровертною (із в'їздом у країну) та виїздною (з виїздом з країни). Наразі віртуальна академічна мобільність перетворюється на найбільш популярну.

Формулювання мети статті. Метою нашої статті є аналіз сучасних підходів до забезпечення академічної мобільності студентів в КНР в умовах пост пандемічного часу з урахуванням появи і запровадження нових форм дистанційної освіти.

Результати

Проведене дослідження свідчить, що кількість студентів, що навчаються на міжнародних програмах академічної мобільності значно збільшилась у всьому світі і у 2018 р. налічує 5 млн. студентів, що на 67 % більше у порівнянні з минулою декадою [8]. ЮНЕСКО, Організація Економічної Кооперації та Розвитку (OECD), Інститут Міжнародної освіти (the Institute of International Education, IIE), Національна асоціація справ зарубіжних студентів (the National Association of Foreign Student Affairs, NAFSA) відіграють важливу роль у зборі та обробленні статистичних даних щодо академічної мобільності. Дослідники Р. Ма та Дж. Чен [8] з'ясували, що розподіл студентів з різних країн за різними програмами не рівномірний, із тенденцією до збільшення бажаних на програмах на здобуття наукового ступеню та STEM освіти. Також, було з'ясовано, що у період 1968-2006 рр. найбільш привабливими країнами для студентів були європейські країни та Сполучені Штати Америки, у той час як найбільш активними провайдерами зарубіжних студентів для них були КНР, Індія та Південна Корея.

І хоча європейські країни та Америка залишаються у переліку найбільш популярних країн для навчання студентів, азійські країни такі як КНР та Японія заявили про себе як країни, що активно пропонують програми академічної мобільності. Так, Сінгапур у 2015 р. прийняв 150 тис. іноземних студентів, Японія планували збільшити їхню кількість до 300 тис. до 2025 р., Китай – до 500 тис до 2020 р. [6].

Відповідно до статистичних даних Міністерства освіти КНР у 2020 р. закордоном навчалось 1.6 млн китайських студентів, з яких 410 тис. в США, 23 тис. в Канаді, 220 тис. у Великій Британії, інші у Німеччині, Франції, Австралії, Нової Зеландії, Японії, Південній Кореї тощо [10, 137]. У період пандемії з причини відміни польотів, ризиків безпеки під час подорожив, багато китайських студентів не повернулись до Китаю. Як результат 1.42 млн залишились закордоном коли почалась пандемія. В свою чергу, 492 000 студентів з інших країн навчалось в Китаї у 2019 р. Цікавим фактом є те, що до пандемії більшість студентів навчались в Китаї, тому, що не могли оплатити навчання у країнах з високим доходом, і КНР забезпечувала їм можливість набути освіти за прийнятну ціну [10, 139].

Розглядаючи мотивацію студентів прийняти участь у програмах академічної мобільності, вчені часто звертаються до теорій «тягни-штовхай», людського капіталу, культурного капіталу, теорію міжнародної міграції тощо. Теорія «тягни штовхай» пояснює мотивацію студентів комбінацією чинників «штовхай» в країні мешкання та чинників «тягни» в країні призначення. Теорія «тягни-штовхай» спочатку використовувалась в теорії імміграції щоб пояснити чинники, що впливають на міграцію населення, і зараз вона використовується для розуміння мотивації до академічної мобільності студентів. Важливими чинниками є ті, що мають відношення до освіти, економіки та політики їхньої країни. До таких чинників відносять більш низьку якість освіти в їх країні, менші освітні можливості, рівень ВВП, політика уряду щодо розвитку освіти, обмежений доступ до фінансування, надання переваги закордонним дипломам та кваліфікаціям [10, 136].

Теорія людського капіталу вважає академічну мобільність прикладом державних або приватних інвестицій у людський капітал. Відповідно до теорії культурного капіталу бажання отримати кращу освіту закордоном пояснюється бажанням репродукції

сімейного культурного капіталу. Теорія міжнародної міграції вважає, що міжнародна міграція – це колективне рішення та стратегія, спрямована на забезпечення економічного виживання та розвитку окремої сім'ї. Таким чином, соціальна одиниця (така як сім'я) впливає на формування мотивації до академічної мобільності студента та рішень щодо міграції.

Не можна ігнорувати той факт, що на мобільність студентів впливає політика країни щодо зарубіжних студентів. У 2020 р. США поступились Великій Британії звання найбільш привабливої країни для китайських студентів. Їх кількість збільшилась на 23 %, що пояснюється напруженою зовнішньою політикою між урядами США та Китаєм, у той час як Велика Британія знов відкрила візи для студентів. У додаток до Великої Британії такі країни як Японія та Сінгапур залишаються надзвичайно популярними для зарубіжних студентів. Отже, організація академічної мобільності вимагає забезпечення ЗВО безпечних умов навчання та високої якості запропонованих програм.

Деякі учені (Дж. Сутар, Дж. Тернер) [11] виокремлюють два типи чинників, що впливають на рішення студентів навчатись закордоном: об'єктивні та суб'єктивні. Об'єктивні чинники включають тип курсів навчання, академічна репутація закладу, культурна атмосфера закладу, якість викладання, тип закладу тощо. Серед суб'єктивних чинників називають відстань від дому, сімейні цінності, вибір друзів. Говорячи про крос-культурні відмінності важливо відмітити, що для студентів зі Східних країн та економічно розвинених країн найбільш важливими є економічні та академічні чинники, у той час як для студентів з Заходу та економічно розвинених країн, персональні чинники найбільше впливають на вибір закладу та країни для навчання.

Проведене дослідження свідчить про те, що академічна мобільність студентів є дуже цінною для країни, сім'ї та людини. На національному рівні, мобільність має репродуктивну функцію та позитивно впливає на національну освіту. На сімейному та індивідуальному рівні мобільність населення приносить економічну вигоду у формі грошей, більш високу заробітну плату у сімейних господарствах, більші професійні перспективи. Крім фінансової вигоди, спостерігається позитивний вплив на рівень знань та умінь, якість ментального здоров'я та життя [10, 135].

Говорячи про академічну мобільність необхідно згадати пандемію, яка значно вплинула на різні галузі, на політику, економіку, освіту та культуру різних країн. Аспекти безпеки та захисту здоров'я змінили підходи до рішень, що стосуються питань переїзду до іншої країни на навчання. Пандемія не лише загальмувала процес академічної мобільності, але і викликала непередбачувані та незворотні зміни в цьому процесі. Ризики, пов'язані з власною небезпекою, зміни у методах навчання, невизначена освітня політика деяких країн може змусити студентів змінити плани щодо переїзду до іншої країни [10, 137]. Крім того, за китайськими вченими, під час пандемії спостерігався психологічний тиск на китайських студентів, які навчались в інших країнах, що призводило до відчуття невпевненості, проявів ксенофобії, вербальних атак з боку студентів з інших країн, дискримінації, соціальної ізоляції.

Під час пандемії, і як наслідок, соціальної ізоляції, що перешкоджала звичному формату очного навчання, навчання в он-лайн форматі стало відповіддю на виклик часу. Порівняльне дослідження науковців [1] щодо цифрової освіти в ЗВО Іспанії, Італії та Еквадору під час пандемії дозволило визначити нові форми міжнародної академічної мобільності. Наприклад, програма «Інтернаціоналізація вдома» була запропонована Університетом Ла Троб (La Trobe University) як альтернатива міжнародним програмам мобільності.

Пандемія викликала не лише короткострокові обмеження у подорожах, але і зміни у методах навчання, цінах за навчання, навчальних траєкторіях. Багато ЗВО закрили свої кампуси та змінили очний формат навчання на дистанційний. Так, було заявлено, що

Кембріджський університет у 2020-2021 навчальному році запланував змінити всі лекції на онлайн формат. І хоча деякі групи форм навчання могли проводитись офф-лайн, за рахунок обмеження подорожей, багато студентів з зарубіжних країн навчались лише онлайн.

На відміну від офф-лайн навчання, он-лайн навчання може змусити студента відчувати розчарування із за відсутності активності у кампусу, персонального спілкування з викладачами та студентами тощо. У додаток, китайські студенти доповідали, що вони стикались з дискримінацією. Внаслідок цих фактів, і незважаючи на привабливість зарубіжних ЗВО для китайських студентів завдяки високої якості освіти та академічних кваліфікацій, дехто з китайських студентів обрав повернення до Китаю для продовження навчання вдома [10, 135]. Але тут виникають деякі проблеми, оскільки система зарахування кредитів між китайськими та зарубіжними закладами освіти все ще потребує удосконалення. Крім того, ті студенти, хто не складав національні вступні іспити оскільки обрали навчання закордоном, будуть змушені їх скласти, що означає втрату кредитів, отриманих у зарубіжних закладах.

Вважаємо цікавим вивчення різноманітних характеристик студентів, які обирають навчання закордоном як важливий чинник для передбачення трендів академічної мобільності. Так, за результатами дослідження, останнім часом все більше і більше студентів, які навчаються закордоном вийшли з робочих сімей [7]. Серед студентів, які планують навчатись в зарубіжних ЗВО 37 % не мають бажання навчатись онлайн, що пояснює відсоток (48%) студентів які мали намір відмінити такий формат навчання на початку пандемії. Крім того, дослідження проводилось і за рівнями освіти. Так, здобувачі докторського ступіню в більшості не планували завершувати навчання у закордонних ЗВО, можливо тому, що на цьому рівні освіти необхідна комунікація з керівником. У той час як більшість здобувачів ступіню магістра не бажали навчатись в он-лайн форматі. Можна зробити висновок про те, що пандемія спричинила уповільнення розвитку академічної мобільності, хоча в довгостроковій перспективі існує тенденція до зростання зарубіжних студентів за програмами академічної мобільності, оскільки вона є ефективним засобом професійного розвитку.

У порівнянні з США, Великобританією, Австралією, такі азійські країни як Китай, Японія, Південна Корея мають кращі перспективи щодо організації навчання для зарубіжних студентів, оскільки вони більш ефективно контролюють пандемію. Прогнозують, що потік зарубіжних студентів в західних країнах з часом трансформується у потік студентів до східних країн.

Китай швидко оговтався після пандемії та запровадив політику відкритості освіти. Підчас пандемії Китай продемонстрував високий ступінь скоординованості дій між центральним урядом та департаментами освіти і багато дослідників відмічають інституційну перевагу у такій централізації влади. Міністерство освіти відіграло роль головнокомандувача об'єднавши зусилля державних установ для забезпечення підтримки зарубіжним студентам. Так, Міністерство співпрацює з лікарнями у розвитку проекту «Само оцінювання ризику захворіти Covid для зарубіжних студентів» за яким зарубіжні студенти мали можливість виявити в себе захворювання за 3 хвилини. Міністерство освіти запровадило програму, за якою зарубіжні студенти вступають до університетів в своїй країні на короткострокову програму навчання або до кооперативного навчального закладу, що урізноманітнює шляхи отримання освіти студентами з інших країн [2]. Міністерство розвиває міжнародні онлайн платформи для забезпечення навчання, такі як "iCourse" та "xuetangX". На платформі "xuetangX" відбувається навчання 109 англomовних курсів, платформа "iCourse" 193 курсів. Головна мета цих платформ – об'єднати зусилля найкращих університетів, їх науково-педагогічний потенціал для забезпечення високоякісних онлайн ресурсів та послуг для

студентів зі всього світу. Крім того, у відповідь на той факт, що багато іноземних студентів обрали онлайн курси Міністерство запропонувало низку онлайн завдань, ігор тощо для урізноманітнення їхнього навчання [2].

Ще однією проблемою стало працевлаштування студентів, що повернулись після навчання закордоном, одним з шляхів вирішення якої стало запровадження Міністерством освіти та Міністерством науки та технології 15го Змагання з інновацій та підприємництва «Кубка Чунчі» "Chunhui Cup" в онлайн форматі. Ця конференція має на меті створити платформу для заохочення зарубіжних та китайських студентів до повернення в КНР та запровадження власного бізнесу. Це змагання вперше було проведено у 2006 р. і результатом стало відкриття 634 підприємств 448 студентами. Оскільки пандемія спричинила додаткові проблеми у питанні повернення студентів з закордону, проект «Змагання» забезпечує таких студентів креативною платформою та навчає їх розумінню підприємницької ситуації в країні [10, 140].

Оскільки пандемія викликала занепокоєння щодо навчання закордоном, Міністерство освіти КНР зайняла тверду позицію щодо відкритості освіти. Міністерство освіти 18 червня 2020 р. видало документ «Погляди щодо пришвидшення відкритості освіти в новій ері», в якому визначені загальні напрями та цілі у розвитку китайської освіти з точки зору кооперації з іноземними закладами освіти, навчання закордонних студентів, оптимізації роботи з іноземними студентами.

Цей документ був імplementований на провінційному рівні та були сформульовані плани щодо поширення відкритості освіти відповідно до місцевих особливостей реалізації проектів міжнародної кооперації. Так, ЗВО в провінції Гуджоу (Guizhou) поступово переходить на навчання офіційною мовою країн АСЕАН, що допомагає заохотити більшої кількості студентів з цих країн.

Завдяки кооперації між закладами освіти було організовано краще матеріально-технічне забезпечення. Наприклад, Пекінський університет налагодив співпрацю з університетом Чикаго та запровадили онлайн курси з спеціальних напрямів підготовки, глобальний проект "X-LENSE at PKU" в межах якого навчання проводили видатні науковці обох ЗВО. Крім того, онлайн формат дозволив проводити курси підвищення кваліфікації та обмін досвідом між закладами. Так, Nanjing University видав «Методичні матеріали Нанкінського університету з онлайнів навчання та методів» [9]. Пекінський регулярний університет у взаємодії з ЮНЕСКО у 2020 р. розробив Керівництво з покращення гнучкого навчання під час перерви в освіті «Китайський досвід у забезпеченні безперервного навчання у часи пандемії», в яких був представлений китайський досвід онлайн навчання для допомоги ЗВО з різних країн більш ефективно забезпечити онлайн навчання. У межах проектів китайського та британського університетів (Xi'an Jiaotong-Liverpool University) був запроваджений «навчальний супермаркет», який інтегрував найкращі світові онлайн ресурси для вивчення нових форм функціонування університетів в умовах синергії он-лайн та офф-лайн навчання [10, 141].

Висновки

З початку 21 століття індикатори академічної мобільності в таких країнах як США, Японія та Корея збільшились двічі. Водночас, необхідно звернути увагу, що США поступово поступається Австралії, Новій Зеландії, Великобританії, Німеччині, Франції у питаннях заохочення іноземних студентів. Серед головних постачальників студентів виступають такі країни як Китай, Індія, Корея, Японія. В останні роки світовий ринок освітніх послуг став свідком значних змін. Під час пандемії країни стикнулись з низькою проблем щодо організацією навчання іноземних студентів, запровадження он лайн формату, призупинення академічної мобільності, появи нової парадигми викладання та

проведення досліджень. Цей період став періодом усвідомлення, що у майбутньої діяльності ЗВО буде поєднання як офф-лайн так і он-лайн форматів навчання. Хоча широке запровадження онлайн навчання виявило низку проблем, як-то: незбалансованість освітніх ресурсів, необхідність осучаснення освітніх концепцій викладачів, недостатня готовність студентів до самостійного навчання тощо, тим не менш, воно дало розвиток інноваційним ідеям у традиційному навчанні та поштовхом до подальшого розвитку академічної мобільності.

Список використаних джерел

1. Cervi, L., Calvo, S., Tusa, F., & Pérez E. (2020). Digital literacy and higher education during COVID-19 lockdown. *Spain, Italy, and Ecuador. Publications*, 8(4), 48. <https://doi.org/10.3390/publications8040048>
2. China Education News Web (2020). Asia education society Retrieved 08.05.2024 from <https://www.asiaedusociety.org/copy-of-learning-forward-s20>
3. King, R., Ruiz-Gelices, E., Findlay, A., & Stam, A. (2004). *International student mobility study: Final report*. Sussex Centre for Migration Research, University of Sussex. Retrieved 12.12.2023 from <https://www.researchgate.net/publication/310846250>
4. Knight, J. (2012). *Concepts, rationales, and interpretive frameworks in the internationalization of higher education*. In D. K. Deardorff, H. de Wit, J. D. Heyl, & T. Adams (Eds.), *The SAGE handbook of international higher education*, (pp. 27-42). Sage. <https://doi.org/10.4135/9781452218397.n2>
5. Kuroda, K., Yuki, T., Kang, K. (2010). *Cross-Border Higher Education for Regional Integration: Analysis of the JICA-RI Survey on Leading Universities in East Asia*. Japan International Cooperation Agency Research Institute. 55 p.
6. Krechetnikov, K., Pestereva, N., Rajović, G. (2016). Prospects for the Development and Internationalization of Higher Education in Asia. *European Journal of Contemporary Education*, 16(2), 229 – 338.
7. Huang, W. (2019, May 17). The recently released “2019 China Study Abroad White Paper” shows that young study abroad and advanced research show double growth. *China Education Daily*. Retrieved 11.30.2023 from http://www.jyb.cn/rmtzgjyb/201905/t20190517_234547.html
8. Ma, R., & Cheng, J. K. (2018). Research on the new trends and motivations of international student mobility in higher education - Based on analysis of relevant data reports from international organizations. *University Education Science*, 36(6), 47-53.
9. Nanjing University (2020). Nanjing university online teaching and training manual. Nanjing University, Office of Academic Affairs. Retrieved 01.10.2024 from <https://jw.nju.edu.cn/31990/list.htm>
10. Qiguang Yanga & Ji. (2022). The Impact of COVID-19 Outbreak on International Student Mobility: Analysis, Response Strategies and Experience from China. *Journal of Comparative & International Higher Education*, 14(1), pp. 132-149. DOI: 10.32674/jcihe.v14i1.3288 | <https://ojed.org/jcihe>
11. Soutar, G. N., & Turner, J. P. (2002). Students' preferences for university: A conjoint analysis. *International Journal of Educational Management*, 16(01), 40-45. <https://doi.org/10.1108/09513540210415523>
12. Wells, A. (2014). International student mobility: Approaches, challenges, and suggestions for further research. *Social and Behavioral Sciences*, 143, 19-24. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.07.350>